

САВЧУК Олександр Олександрович
Київський інститут Національної гвардії
України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.

Соціальний захист військовослужбовців – один із ключових напрямів державної політики в умовах збройної агресії РФ проти України. Захисники Вітчизни щодня ризикують життям заради суверенітету та територіальної цілісності держави, тому держава має забезпечити їм належний рівень соціального захисту та гарантій. Проте на практиці реалізація цих гарантій часто стикається з низкою проблем, зумовлених як недосконалістю нормативно-правової бази, так і організаційними та фінансовими труднощами.

Законодавство України передбачає перелік пільг і компенсацій для військовослужбовців, серед яких: грошове забезпечення, медичне обслуговування, забезпечення житлом, санаторно-курортне лікування, соціальні виплати в разі поранення або загибелі, а також пільги для членів сімей. Основні положення містяться в Конституції України, Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також у низці підзаконних актів. Проте, попри наявність законодавчих норм, на практиці реалізація прав часто є фрагментарною, складною та тривалою у часі [1] [2] [3].

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника,

безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [2].

Серед ключових проблем варто виокремити недостатнє фінансування. Часто через брак бюджетних коштів військовослужбовці не можуть вчасно отримати належні компенсації, грошові виплати чи забезпечення житлом. Ця проблема особливо загострилася в умовах повномасштабної війни, коли навантаження на державний бюджет істотно зросло [4].

Також присутня неврегульованість механізмів реалізації прав. Навіть у випадках, коли закон гарантує певну пільгу, відсутність чітких процедур або затягування бюрократичних процесів може перешкоджати її отриманню. Наприклад, забезпечення житлом, оформлення статусу учасника бойових дій або інваліда війни може тривати роками, відсутній дійовий механізм заміни права на отримання житла – грошовою компенсацією, зі зняттям з черги.

Згідно ст. 12 Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава забезпечує військовослужбовців житловими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення. Насправді, маємо реальний стан, коли військовослужбовці в силу різних обставин, не можуть практично скористатися цим правом [2].

Слід також звернути увагу на проблеми у сфері медичного забезпечення та реабілітації. Учасники бойових дій часто стикаються з обмеженим доступом до якісної медичної допомоги, зокрема психологічної реабілітації. Крім того, держава недостатньо регламентує механізми повернення до цивільного життя та працевлаштування колишніх військовослужбовців після звільнення їх зі служби.

Також існує нерівність у правозастосуванні. Спостерігаються випадки, коли військовослужбовці різних формувань (ЗСУ, НГУ, ДПСУ та інші) мають різний обсяг прав, незважаючи на однаковий рівень участі в бойових діях. Це створює соціальну несправедливість і демотивує персонал.

Водночас, недостатній правовий супровід та обізнаність. Багато військовослужбовців не мають доступу до фахової юридичної допомоги або не

знають, як реалізувати свої соціальні права. Це особливо актуально для військовослужбовців, призваних під час мобілізації[5] [6].

З огляду на ці проблеми, постає нагальна потреба у вдосконаленні системи правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців.

До основних напрямів удосконалення можна віднести:

1. Комплексне оновлення законодавства з метою гармонізації норм та ліквідації прогалів у правовому полі. Необхідно забезпечити єдиний стандарт соціальних гарантій для всіх категорій учасників оборони.

2. Цифровізацію процесів оформлення пільг, виплат і статусів. Впровадження єдиного реєстру військовослужбовців і автоматизованих систем дозволить зменшити бюрократію та уникнути дублювання.

3. Підвищення фінансування соціальних програм за рахунок цільових фондів, міжнародної допомоги та прозорого контролю за використанням коштів.

4. Розвиток системи безоплатної правової допомоги для військовослужбовців та їхніх сімей, зокрема через створення мобільних юридичних консультацій у зоні бойових дій або в місцях тимчасової дислокації.

5. Запровадження механізмів психологічної та соціальної адаптації після демобілізації, включаючи курси перекваліфікації, підтримку малого бізнесу для ветеранів, реабілітаційні програми для родин.

6. Моніторинг і громадський контроль за реалізацією державної політики у сфері соціального захисту. Варто залучати громадські організації, волонтерів, правозахисників до процесу верифікації правозастосування.

Таким чином, правове забезпечення соціального захисту військовослужбовців потребує системного підходу, міжвідомчої взаємодії та політичної волі. Лише за умови, що держава не лише задекларує, а й реально гарантуватиме соціальні права кожному військовому, можна досягти високого рівня мотивації особового складу, довіри до інституцій влади та справжнього визнання подвигу захисників України [7] [8] [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.
3. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців» від 30.08.2017 р. № 704.
5. Біленчук П.Д., Конончук С.О. Соціальний захист військовослужбовців: правові засади та проблеми реалізації. – К.: НАВС, 2020. – 164 с.
6. Гуревський В.І. Соціальний захист військовослужбовців в Україні: проблеми нормативного регулювання // Юридичний вісник України. – 2021. – № 7. – С. 25–29.
7. Яковець Т.В. Соціальні гарантії військовослужбовців в умовах воєнного стану: стан та перспективи реформування // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2023. – Вип. 3. – С. 143–147.
8. Офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua> (дата звернення 16.04.2025).
9. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua> (дата звернення 16.04.2025).